

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

A TÜRK DİLİ VE YAZINI UZUN TEZİ

YETİŞKİNLERİN AYAK İZLERİNDE İKİ ÇOCUK

Danışman Öğretmen: Arzu ÜNAL

Öğrencinin Adı: Ezgi

Öğrencinin Soyadı: İSTEMİ

Diploma Numarası: 001129-0059

Sözcük Sayısı: 3760

Araştırma Sorusu: Buket Uzuner'in "İki Yeşil Su Samuru" adlı yapıtında aile olgusunun yapıttaki figürlerin kişilik oluşumları üzerine etkisi hangi yönleriyle ele alınmaktadır?

ÖZ (ABSTRACT)

Uluslararası Bakalorya programı A Türk dili ve yazını kapsamında hazırlanan bu uzun tezde Buket Uzuner'in "İki Yeşil Susamuru" adlı yapıtında ailenin bireyin kişilik gelişimi üzerine etkilerinin ne şekilde yansıtıldığı sorusu incelenmiştir. Çalışmanın giriş bölümünde, öncelikle yapıt ile dönemin Türkiye'sinde var olan toplumsal koşullar arasındaki ilişki ele alınmış, aynı zamanda toplum ve birey ilişkisine de kısaca değinilmiştir. Gelişme bölümünde ise aile olgusunun bireysel gelişim üzerine etkileri "Toplumsal Düzen ve Aile Yapısı", "Aile ortamı ve Çocuk Gelişimi", "Ebeveyn ve Çocuk İlişkileri", ve "Kardeşlik İlişkileri" başlıkları altında değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde de, ailenin çocukluk dönemi başta olmak üzere bireyin tüm hayatını kaçınılmaz olarak şekillendirdiğine değinilmiştir. Ayrıca, ebeveynlerin davranışlarının ve çocukları ile ilişkilerinin, çocukların gelecekte toplumsal temel kavram ve olguları anlamlandırışında kilit rolü oynadığı gerçeği üzerinde de durulmuştur.

Sözcük Sayısı: 124

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	4
2. AİLE OLGUSUNUN KİŞİLİK ÜZERİNE ETKİLERİ	6
2.1. Toplumsal Düzen ve Aile Yapısı	6
2.2. Aile Ortamı ve Çocuk Gelişimi	9
2.3. Ebeveyn ve Çocuklar Arasındaki İletişim/İletişimsizlik ,.....	12
2.4. Kardeşlik Bağları: Nilsu ve Cem/ Teoman ve Nergis	18
3. SONUÇ	20
4. Kaynakça	22

Araştırma Sorusu: Buket Uzuner’in “İki Yeşil Su Samuru” adlı yapıtında aile olgusunun roman figürlerinin kişilik oluşumları üzerine etkisi hangi yönleriyle ele alınmaktadır?

YETİŞKİNLERİN AYAK İZLERİNDE İKİ ÇOCUK

1. GİRİŞ

Buket Uzuner’in “İki Yeşil Su Samuru” adlı yapıtı, Erasmus’un “Bir şeyler yapmaya karar verdiğimden, fakat ciddi bir eser yazmak için uygun olmadığımdan, deliliğe bir övgü yazarak neşelenmek istedim.” tümceleri ile başlar. Bu alıntı aslında Uzuner’in kalemiyle satırlar ve sayfalar arasında canlanmış akıcı ve gerçek bir hayatın yankılarını okuyucuya ulaştırmaktadır: Nilsu Baran’ın yaşam öyküsünü. 2000’li yılların, teknoloji çağının ve hızla küreselleşen toplumların temelini atıldığı 80’li yılları konu alan yapıtı unutulmaz kılan da bu özelliğidir belki de; çağdaş bir Türk kadını portresi çevresinde katmanlara ayrılan toplumsal yapıyı etkili ve gerçekçi bir şekilde betimleyebilmesi. 1980’li yıllarda Kuzey Afrika, Kuzey Amerika ve Avrupa gibi çok kültürlü ve gelişmiş üç ayrı kıtada yaşamış ve deneyimlerini çeşitli eser ve hikâyelerde toplamış olan Buket Uzuner, “İki Yeşil Su Samuru” ile bu sefer İstanbul’un çağdaşlaşmaya aç sesini duyurmaktadır. Yapıt, Türkiye’nin dönemsel siyasal karışıklıklarına, Yeşiller Partisi’nin kuruluşuna, toplumsal iletişimsizliğe ve ailenin yozlaşmasına yer vermekle beraber aynı zamanda bireyler üzerinde de durmakta; toplum içerisinde bireysel kişilik oluşumunu da incelemektedir.

Yapıt, her ne kadar gerçek bir yaşam öyküsünün izlerini taşısa da aslında kalıplara ve zamanın sınırlarına sıkışmış bir biyografinin çok daha ötesindedir. Uzuner, bu konuda düşüncelerini şu şekilde belirtmektedir: “*Yalnızca bazı çevre/ mekân ve insan adlarını değiştirip kimi olayların sırasına müdahale ettim. Birincisi, biyografi havası dağılsın, kurgunun yaşantımızın sınırlarını aşıp ötesine götüren ferahlığı sinsin sayfalar diye.*” (Uzuner, 6) “İki Yeşil Su Ssamuru”, iki farklı insanın, Nilsu ve Teoman’ın özgün seslerini barındırmaktadır ve biyografik bir yapıtın tersine bireye odaklanmaktansa toplum içerisinde bireyleri incelemektedir. İlk bakışta, iki insanın bir çift olarak kendi kişilikleri doğrultusunda ve geçmişlerine rağmen beraber var olma serüveninin anlatıldığı görülse de, olay örgüsünün en can alıcı noktası aslında ikilinin apayrı çocukluk yıllarında saklıdır. Erken evliliği, çocuk yetiştirmeyi ve boşanma ile ölüm sonucu dağılan aileleri, yeni bir neslin yetiştirilişine bağlayan yapıt, çevresinden ve yaşantılardan kaçınılmaz olarak etkilenen insan ve çocuk gerçeğini ortaya koymaktadır.

İki odak figür aracılığıyla aile yapısının kimlik gelişimi üzerindeki etkisinin analizini zenginleştiren yapıt, gerek geriye dönüş ve metinler arasılık tekniği ile gerekse de figürlerin iç monologları ile okuyucuya sürekli yapıta farklı bakış açıları ile yaklaşılması gerektiğini hatırlatmaktadır. Her ne kadar ailenin dağılışı, toplumda tüm bireyleri etkilese de, bu etkileşim kişisel boyutlarda gerçekleştiği için Nilsu ve Teoman’ın aile ortamında yaşadıkları da farklıdır, farklı sonuçlar doğurur. Bu tezde de aile olgusunun kişilik oluşumu üzerine etkisinin, her iki figür ve aileleri aracılığıyla hangi yönleriyle ele alındığı incelenecektir.

2. AİLE OLGUSUNUN KİŞİLİK ÜZERİN ETKİLERİ

2.1. Toplumsal Düzen ve Aile Yapısı

80’li yılların Türkiye’si çalkantılı siyasal gelişmeleri, modernizmin izleri doğrultusunda değişen toplumsal yapısı ve bu değişen toplum düzeninde kimlik arayışı içerisindeki bireyleri ile dönüşümün eşiğindeki bir ülkenin tablosunu çizmektedir. Yapıtta ana uzam olarak çok kültürlü yapısıyla Anadolu’nun modern Batı’ya açılan kapısı İstanbul’un seçilmesi farklılaşan değerlerin eğitim görmüş, aydın kesim üzerindeki etkisinin incelendiğini kanıtlamaktadır. “Ölüm korkusunun terör adıyla KBK’lerin (kimliği belirsiz katillerin) elinde kapıları çaldığı”(Uzuner, 61) karışık yıllarda, modern bireyler olarak toplumla mücadele eden yapıt figürleri karmaşayla evrimleşen toplumun, çağdaş insan üzerine farklı yansımalarını vurgulamaktadırlar. Örneğin “sadeligi, zarafeti (...) aklının, kültürünün ve ince zekâsının parlattığı eşsiz bir mücevher”(Uzuner, 83) olarak betimlenen Selen’in her fırsatta aydın sorumluluğu ve düşünce özgürlüğü gibi konuları tartışması, karmaşık siyasi düzende Türk aydınının rolünü sorgulamaktadır.

Nilsu’nun anneanesi Nilgün’ün ise “dini inançlarını çağa uydurabilmiş”(Uzuner, 113) modern bir kadın, oysa Teoman’ın tanrı tanımaz bir adam olarak tanıtılması, dinin çağdaşlaşan toplumda çeşitlenen algılanışını ortaya koymaktadır. Teoman’ın annesi Cahide Hanım’ın “Sanayileşme tabiatı öldürdü. Oysa tabiat insanın en hayati parçasıydı.” (Uzuner, 65) sözleri ise şehirleşen toplumda doğanın eksikliğini eleştirmekte, bu eksikliği modern insanın kısır kalan hayal gücüne neden olarak sunmaktadır. Kısaca, Buket Uzuner’in “İki Yeşil Susamuru” adlı romanı toplumsal değişimin insanların hayatlarına getirdiği

farklılaşmayı, yapıt figürleri aracılığıyla harmanlamakta; değişen değerlerin çağdaş insana yankılarını figürlerin birbirleriyle özellikle aile ortamında sürdürdüğü ilişkileri doğrultusunda incelemektedir.

80’li yılların modernleşme rüzgârı özellikle de toplumun çekirdeği olan aile yapısında çözümlere neden olur. Yapıtta hem Nilsu’nun hem de Teoman’ın çocukluk dönemlerinde aile üyeleri ile ilişkilerine detaylı olarak yer verilmesi her iki figürün de kişisel gelişimlerinde dağılan aile gerçekliğinin önemini yansıtmaktadır. Şehirleşen, zamanı tüketen ve karışık siyasi ortamda çaresizce filizlenen toplumun insan ilişkilerine getirdiği korku, bunalım ve kişilik arayışı gibi olgular, kaçınılmaz olarak Nilsu ve Teoman’ın ebeveynlerini de etkilemektedir. Geleceği ailelerinden öğrenen çocukların ise aile kurumuna yönelik değer ve algıları olumsuz şekilde değişmektedir.

“O yıl öyle çok arkadaşımın anne ve babası boşandı ki, kendi aramızda o çocuklara özgü acımasızlıkla sataşır olmuştuk. “Seninkiler hala boşanmadı mı?” “Ay ne demode ailen var öyle.” (...) Evini ve eşini terk eden anne/baba, o sıralar yine pek moda olan başka bir şeyi yapıyor ve Akdeniz’de yeni keşfedilen küçük kasaba ya da köylere gidiyordu.” (Uzuner,16)

Yapıtta odak figür Nilsu bu 14 yaşlarında ebeveynlerinin boşanması ile ailesinin dağılışı yaşamış, gençliğe yeni adım atan bir genç kız olarak betimlenmektedir. Onun arkadaşları ile hala dağılmayan aileleri demode olarak etiketlemesi, gelecek neslin ayrılığı kabullenişini ve ailenin kalıcılığına olan güvensizliğini ortaya koymaktadır. Ayrıca akınlar halinde aile ve

evden kaçan çoğu anne/babanın ise “*çok gençken evlenip otuzlu yaşlarında boyu kadar çocuğa karışmış*”(Uzuner, 16) olmaları yozlaşan aile yapısında erken evliliğin de kalıcı hasarlarının altını çizmektedir. Nilsu'nun anne ve babasının evliliğinin “*Havada asılı kalan arzular, hayaller, 'keşke'ler, 'eğer'ler (...) imalar ve suçlamalar*”(Uzuner, 17) şeklinde özetlenmesi henüz kendi gerçekliğini gerçekleştirmeden aile ortamında var olma çabası veren bireylerin bunalımını dile getirmekte, boşanma eyleminin bu bunalımdan kurtuluş şansı olarak görüldüğünü kanıtlamaktadır. Ne yazık ki, yetişkinlerin bu kurtuluşu Nilsu ve kardeşi Cem için yıkım anlamına gelmekte ve bu yıkım kişiliklerinde kalıcı izlere neden olmaktadır.

Modernleşen toplumsal düzenin aile yapısına yan etkileri Cahide Hanım aracılığıyla da işlenmektedir. Gelişen ve bireyselleşen toplumsal yapıyla kadınların eğitim alma ve iş hayatına katılma oranlarındaki artış doğrultusunda, geleneksel kadın rolleriyle, kadının kariyer ve istekleri doğrultusunda edindiği roller çatışmaktadır. Türk toplumunda süregelen ataerkil yapıda kadına doğduğu anda yüklenen “annelik” ve “karılık” gibi rollerin yanında kadının kendi kariyer seçimleri de önem kazanmaktadır. Bu özgürlük ise sadece ‘anne’ olmaya mahkûm edilmiş kadınların, kendi aile ve görevlerini sorgulamalarına neden olmaktadır. Cahide Hanım da yapıtta kendi ailesini ve geçmişini aynı nedenlerle sorgulayan bir kadın olarak yansıtılmaktadır. Edebiyat ve sanat aşkı ile dolu genç bir kızken bir kaymakam adayına âşık olarak “pattadanak” evlenmesi sonucunda, eğitim ve kariyer açısından yaşadığı hayal kırıklıkları özellikle iç monologlarında ortaya konmaktadır: *Bir edebiyat öğretmeni, bir edebiyatçı veya bir köşe yazarı olmak arzusu varken, (...) o şık, bakımlı, şefkatli bir eş ve sevecen bir anne olmuştu yalnızca. Yalnızca?*” (Uzuner,47)

Yazar, Cahide Hanım figürü ile erken evliliği sonucunda, toplumda kendini başka alanlarda ifade edememiş, tek sorumluluğu kocası ve çocukları haline gelmiş bir kadının iç sorgulamalarını okuyucuya ulaştırmaktadır. Bu sorgulamalar Cahide Hanım'ın "*içindeki geleneksel kimliğin baskın gücüne karşı verdiği savaşta*"(Uzuner, 78) yenilmesi ve intihar etmesi ile sonuçlanmaktadır. Onun "*Sorumluluklarım bitti: Ölümü seçebilmekte geç kalmak istemedim.*" (Uzuner, 53) yazılı intihar notu ise kendi seçimi ve arzusu doğrultusunda hareket etmiş bir insanın sakinliğini ortaya koymaktadır. Ölüm, bu kadın için önceden sosyal normlarca belirlenmiş hayatı içerisinde verdiği ilk özgür seçim, çocuklarının da büyümesiyle biten sorumluluklarının, diğer bir deyişle anlamı kalmayan varlığının mantıklı sonudur. Her ne kadar intihar Cahide Hanım için kurtuluş ve son anlamına gelse de bu son Teoman ve kız kardeşi Nergis için ailenin yıkılışı anlamına gelmektedir.

2.2 Aile Ortamı ve Çocuk Gelişimi

Yapıtın geneline bakıldığında iki odak figür, Nilsu ve Teoman'ın yetişkinlik yıllarında verdikleri kararların ve sergiledikleri davranışların çocukluk döneminde yaşadıkları olaylara bağlanması dikkat çekmektedir. Nilsu'nun ideal kadın ve erkek rollerine yüklediği anlamların henüz beş yaşındayken anne ve babasından edindiği görüşlerle şekillenmesi, çocuğun toplumu anlamlandırışının en temelinde aile olduğunu göstermektedir. Geleceğin sahibi çocuklar kalıplaşmış davranışları, toplumsal düzeni, bireysel değerleri öğrenirken özellikle de düzen ve kesinliğe ihtiyaç duymaktadırlar. Nilsu tam da böyle bir ortama muhtaçken anne ve babasının boşanması ile bir anda kendini ıssız bir evde tek başına "*aldatılmış, yaralanmış, aptal yerine konmuş*" (Uzuner, 17) yani diğer bir deyişle haksızlığa uğramış hisseder. Savunmasız bir çocuk olarak yüz yüze geldiği bu yıpratıcı duygular ise sadece verilen dönemlik tepkilerdir,

oysa annesinin yakışıklı bir ressamla evi terk etmesinin ve babasının da ertesi gün evden ayrılmasının kendi kişiliği üzerinde çok daha uzun süreli ve şiddetli etkileri olacaktır:

(...) Ama annesi ve babası ayrılan çocuklar için, (...) başka tehlikeler de vardı: Güven ve belirlilik kavramlarının güdük kalması! Yaşam boyu insanlara güvenmemek, aşka inanmamak ve belirsizlik içinde kaygan bir zeminde tutunmaya çalışmak!..(Uzuner,19)

Yazar, yapıtın başında betimlediği öfke, yalnızlık içindeki çocuk Nilsu ile yetişkin Nilsu arasındaki geçişi özellikle onun güvensizliği, aşka ve aileye inanmaması ve korkuları altyapısıyla temellendirmekte; yapıt boyunca çocukluğu elinden alınmış, “*olup bitenlerden çok tedirgin, ortada kalmaktan, terk edilmekten çok korkan*”(Uzuner, 129) bir çocuğun hayatını şekillendiğini gözler önüne sermektedir. İlk bölümün başında, metinler arasılık tekniği ile yer verilen Nilgün Marmara'nın “*Çocukluğun kendini saf bir biçimde/akışa bırakması ne güzeldi. Yiten bu işte!*” dizeleri aslında Nilsu'nun içinde bulunduğu duruma ışık tutmakta, onun kişiliğini güvenli ve korunaklı bir ortamda oluşturma hakkının daha çok küçükken yitirildiğini vurgulamaktadır. Bu nedendir ki Nilsu, yaşamı boyunca sırf terk edilmemek için terk edecek, insanların nedense onu terk etmeyi sevdiklerini düşünecek, Hakan ve Murat gibi birçok erkekle sadece kısa süreli ilişkiler yaşayacak ve kedisi Elvis'in evden kaçışını bile bir terk ediş olarak algılayacaktır.

Yapıtta, aile ortamında çocuğa aşılana aşırı güven ve bu hissin yarattığı kalıcı hasarlar ve çelişkiler üzerinde de durulmaktadır. Yapıtta Teoman, yetişkinliğinde bu çelişkileri kişiliğinde barındıran koca bir çocuk olarak karşımıza çıkmaktadır. Onu çocukluğunu geçirdiği aile ortamını ise özellikle annesinin intiharı sonrasında Neyyire Gömüç ile yaptığı ve iç hesaplaşma niteliği taşıyan uzun konuşmada yer almaktadır. Bu konuşmada geriye dönüşler ile verilmektedir. Babası Hilmi Bey'in kaymakamlık makamı nedeniyle sık seyahat etmek zorunda kalan Teoman, evini ve ailesini şu şekilde anlatmaktadır:

Yaşam evimizin içinde sınırlıydı ve ben henüz sevgi karşıtlarını bilmiyordum. Babamın eve gelişi güçlüklerle dolu, yorucu günümün sona erdiğini duyuran bir güvenlik muştusu gibiydi. Çünkü Apaçi Kadın'ı bir gün daha korumuş (...) olurdum”
(Uzuner, 72)

Ataerkil yapıda erkek ailenin direği ve koruyucusu olarak görülmektedir. Hilmi Bey'in işi nedeniyle çoğu zaman evde bulunamaması ise ailenin diğer erkeği Teoman'ı annesinin ve kız kardeşinin koruyucusu haline getirmekte; henüz ilkokula giden küçük Teoman ise bu yükü tek başına taşımaya çalışmaktadır. Baba figürü eksik bir aile ortamında büyüyen Teoman'ın hayatındaki baba rol modeli boşluğunu ise biricik annesi Cahide Hanım doldurmakta ve hayatının tek sorumluluğu haline getirdiği çocuklarını dış dünyanın felaketlerinden uzak tutmaktadır: “Boşanmalar, sınıfta kalmalar,(...) yoksulluklar ve ölümler... Bütün bunlar bizim dışımızdaydı. Öyle ki bizim evin duvarlarında tüm felaketlerden bizi koruyan bir özel kimyasal vardı.” (Uzuner, 74)

Cahide Hanım çocukları için aile ortamının kalıcılığını güvenle sağlama almakta ve Teoman'a hem bağımsızlığını veren hem de korunduğunu bildiren bu aile ortamı, çocuğun tüm kişiliğini etkilemektedir. Teoman, Cahide Hanım tarafından ona sunulan “tatlı ikilemi” kaçınılmaz olarak yetişkinliğinde de aramaktadır. Aynı zamanda kişiliğini de çelişkiler üzerine kurmakta, “(...) devrimci ruhunun örgütlenme eğilimi, anarşist kişiliğinin yıkıcı ve bağımsız yapısıyla” (Uzuner, 15) sürekli çatışmayı sürdürmektedir.

2.3 Ebeveyn ve Çocuklar Arasındaki İletişim/İletişimsizlik

Yapıtta özellikle ebeveynlerin çocukları ile ilişkilerinin analizi, aile olgusunun oluşturulan kimlikler üzerindeki etkisini oldukça detaylı olarak ortaya çıkarmaktadır. Yazar, anne/baba-çocuk ilişkilerine öncelikle çocuk yetiştirmede ayrımcılık, hayranlık, yabancılaşma gibi yan izlekleri ortaya çıkarmak için yer vermektedir. Ayrıca bu ilişkiler, çocukların rol modelleri doğrultusunda zihinlerinde oluşan toplumsal ve bireysel yargıların açıklanabilmesi amacıyla betimlenmektedir. Nilsu için “her çocuk ya görünüşü, ya kişiliği, bazen ikisiyle birden ebeveyninden birine daha yakındır.” (Uzuner,18) ve onun gözlerinde hayran olduğu, hatta tutkulu bir sevgiyle bağlandığı babası kendisine en yakın ebeveynidir. Ona benzedikçe Nilsu'nun mutluluktan içi erimekte, gururdan midesi ağrıtmaktadır. Bu nedenle de Nilsu, anne ve babasının boşanmasından sonra en şiddetli darbeyi babasının evi terk etmesiyle yaşar.

Yapıtın başlarında özellikle bir leitemotive olarak kullanılan “Yemeğe babamlara gidiyoruz” tümcesiyle yaratılan sizin ev ve bizim ev farkı, onun içinde bulunduğu babaya yabancılaşma duygusunun altını çizmektedir. Nilsu'nun yapıtta Electra kompleksi olarak da tanımlanan hayranlık ve bağımlılıkla karışık duygular ile sevdiği ve sadece kendi ile annesine mahkûm

ettiği babasının onu terk edişi gelecekteki hayatında erkeklerle olan ilişkilerini de etkilemektedir: *Nilsu babasına çok düşkündü. Ona tapardı. Annesi ve babasının boşanması en çok Nilsu'yu etkiledi. Kızcağızın erkeklere ve evliliğe güveni kalmadı.* (Uzuner,104)

Babaya duyulan aşk ve bu aşkın 14 yaşında bir boşanma sonucu aniden yok oluşu Nilsu'nun hayatının dönüm noktalarından birini temsil etmekte; üzerinden ne kadar zaman geçse de unutulmamaktadır: *“Duygusal konularda, o iğne deliğine girdiğim on dört yaşımın kontrolsüzlüğü, yetersizliği ve çaresizliği var ki,(...) bir güdüklük yaratıyor yaşantımda.”* (Uzuner, 272) Babanın onu bırakışı Nilsu'nun yıllar sonra bile kendisini “içi kurtlarla dolu” bir hasta, mutluluğa inançsız bir kadın olarak tanımlamasına neden olmaktadır.

Nilsu'nun annesi Nilgül ile ilişkisi ise, babasına karşı hissettiklerinin tam tersi yöndedir. Bu zıtlığın temelinde, annesinin ona babasına bu kadar çok benzediği için sitem ve öfkeyle davranması yatmaktadır. Nilsu, kin tutmayı ve nefret etmeyi seven, çabuk alev alan annesinin ona karşı olan soğuk tutumunu tam olarak anlamlandıramamakta, annesinin onu “ kız çocuk” olduğu için mi yoksa sadece babasına kızdığı için mi sevmediğini anlayamamaktadır. Genç kız çocukluğu boyunca annesinin bu soğuk ve uzak tavırları karşısında ise çaresiz bir anne özlemi ile yanıp tutuşmaktadır:

“Ve her kız çocuğu, babasına ne denli tutkun olsa da, annesinin dişi kanadının serin gölgesine gereksinir mutlaka. Ben bundan yoksun kaldım hep!” Bu gün bile hala annemi anlamaya ve ona

*haksızlık etmemeye çalışıyor olmam (...) umutla atılan zavallı
bir adımdır.” (Uzuner,38)*

Annesinin yanı başında ancak anne figürü eksik büyüyen Nilsu daha çok sevmeyi içten içe umutsuzca istemekte ve yaşanan boşanmadan sonra annesinin onunla konuşacağını, ona sarılacağını ve annelere en yakın evlatların “kız çocukları” olduğunu söyleyeceğini hayal etmektedir. Oysa Nilgöl sürekli farklı adamlarla evden uzaklaşmakta ve çocukları anneannelerine bırakmaktadır. Nilsu’nun yapıtın sonlarında annesinin kendi için duygusal anlamda intihar ettiğini iddia etmesi, çocukluğunda duyduğu bu boşluğun bağışlanamaz derecede kendisini incittiğini kanıtlamaktadır. Nilsu ile annesi özellikle boşanma sonrası birbirlerinden iyice kopmaktadırlar; çünkü Nilgöl kendi öz kızını sadece “geçmişin istenmeyen yanlarını” ona hatırlatan bir yüz olarak görmektedir. Toplumda kadın rollerini ve kadınlığa özgü bireysel değerleri gözlemleyerek öğrenebileceği, en çok da sevildiğini hissedebileceği bir anne figüründen yoksun olarak büyüyen Nilsu, yetişkinliğinde de sevgiye inanmakta güçlük çekmektedir.

Nilsu’nun hayatında onun kişiliğini şekillendiren en önemli insanlardan biri anne ve babasından apayrı bir insan; onu “*paniğe kaptıran, ter içinde yatağında ıslatan, her şeyi yitirmiş duygusuyla boğan, tamamen tiksindirici, çirkin cadaloz, sıska, dişlek, sivri tırnaklı, öcü, babasının sevgilisinin hayaleti*” (Uzuner, 39) Selen figürüdür. Onun ebeveyn-çocuk ilişkilerinde değerlendirilmesinin ilk nedeni, Nilsu için hiç sahip olamadığı anne rol modelini oluşturması ve Nilsu’yu küçüklüğünde alıştığı sıradan kadın anlayışından çok daha farklı bir kişilikle tanıştırmasıdır. Bu bağlamda, Selen Nilsu için hiç sahip olamadığı annesinin yerini almaktadır. Selen çocuksuz, yalnız yaşayan, bağımsız ve okumuş bir kadın olarak dönem

içerisinde var olan okula giden, evlenip gelin olan ve en son olarak da çocuk sahibi olup anne olan geleneksel kadın tipinden ayrılmakta ve güçlü bir kadın portresi çizmektedir:

GÜVEN VERMEK ve SAYGIN OLMAK, biraz yaşını başını almışlık, asık yüzlü ciddiyet, az konuşmak,(...) çoluklu çocuklu olmak demektir benim için. Selen bunların hiçbirine uymuyordu. Rengârenk giyiniyordu, ağız dolusu gülüyor,(...) kalabalık bir grup içinde savunduğu fikre tek başına sahip çıkabiliyordu.”
(Uzuner, 82)

Bu yeni rol model Nilsu'nun hayatında yepyeni bir sayfa açmakta ve onun yaşamını adeta keskin bir sınırla iki parçaya ayırmaktadır: Selen'den önce ve Selen'den sonra. Selen'den önce yaşadığı hayatı, ailesini, kendi davranış ve görüşlerini hiç sorgulamamış olan Nilsu, asıl Selen'den sonra “*aile, anne-baba, kardeş, ev, cinsellik, kutsallık, sorumluluk, aşk(...)* gibi kavram, roller”(Uzuner, 221) üzerine tüm kabul ettiklerini bırakıp kişiliğini yeniden yontmaya, düşünmeye başlamıştır. Nilsu hayatını büyük ölçülerde değiştiren bu kadına “önceleri bir düşman, sonra bir kahraman, bir efsane” gözüyle bakmaktadır. Nitekim aralarında oluşan bu dostluk, Selen'in Amerika'ya gitmesi sonrasında yapıtta metinler arasılık tekniği ile yer verilen ikili arasındaki mektuplarda kanıtlanmaktadır. Mektuplar Selen ve Nilsu arasında Selen'in onu “terk edişinden” sonra bile iletişimi sağlama açısından işlev görmektedir; özellikle Nilsu'nun ailesinden etkilenerek oluşturduğu kimliğini kendini sorgulayarak ikinci defa kâğıt üzerinde yaratmasına olanak vermektedir.

Anne-baba ve çocuk iletişiminin kişilik üzerine yansımalarının vurgulandığı bir başka figür ise Teoman'dır. Yapıtta “*coşkulu, romantik, bir yanıyla daima naif, filântrop, yaratıcı, kocaman bir çocuk*” (Uzuner, 15) olarak anlatılan Teoman ile annesi Cahide Hanım arasında başka kimsenin dâhil olamadığı güçlü bir bağ bulunmaktadır. Annesinin yalnızca biricik oğlu Teoman'a farklı davranmasının temel nedeni ise, kendi özel hayatında eğitim ve kariyer açısından yaşadığı hayal kırıklıklarını oğlu aracılığıyla telafi etmesidir. Cahide Hanım oğlu ne yaparsa yapsın, ayrıcalıklı ve özgün olacağına inanmakta; bu doğrultuda oğlunu kızını Nergis'ten de ayrı tutmaktadır.

Teoman'ın annesinin “*gerçek dünyayla tek organik bağlantısı olması*”(Uzuner, 68) onun Cahide Hanım'ın tek yaşama tutunma nedeni olduğunu da göstermektedir. Bu nedenle, Cahide Hanım'ın intiharı aynı zamanda Teoman'ın kendini suçlamasına yol açmakta; hayatını ve kişiliğini annesinin isteklerine göre oluşturmuş bir bireyin düş kırıklığını gözler önüne sermektedir: *İlk kez orada (...) annesinin yapay ölümünde kendi suçunu sorguladığını ayımsadı. Elektrik çarpmış gibi titredi, canı yandı.*” (Uzuner, 69) Onun suçluluk duyması ve aynı zamanda annesinden çok, kendi kendini hayal kırıklığına uğrattığını hissetmesi, aslında Teoman'ın kendi hayatını annesinkiyle bir tuttuğunu göstermekte; annesinin düşüncelerinin, hareketlerinin ve davranışlarının oğla eksiksiz aktarıldığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, Teoman'ın kişiliği aslında annesinin bir kopyasıdır. Teoman annesi ile kendini o kadar çok özdeşleştirmektedir ki Apaçi kadın yani annesi ve kendisini azınlık olan Kızılderililere benzetirken dış dünyadaki diğer insanları ise, tehlikeli beyazlar olarak nitelendirmektedir.

Çocuklukta aşırılığa kaçacak şekilde aşılana sevgi, Teoman'ı annesine koşulsuz olarak bağımlı kılmaktadır. Ancak, özellikle Cahide Hanım öldükten sonra Teoman'ın iç monologlarında okuyucuya yansıtılan iç çatışmaları aynı zamanda anneye karşı bilinçsiz bir ayaklanmayı ve sitemi de gözler önüne sermektedir. Onun kendisini sürekli “*Acaba annesine karşı bilinçaltı bir reaksiyon olarak mı seçmişti mesleğini? Onu,(...) kollarını taa çocukluğundan beri sınımsız bağlayan, kendi düşlerinden kırılmış bir kundakla sarmasına içten içe bozulmuş muydu?*”(Uzuner, 70) şeklinde sorgulaması aslında anneye rağmen oluşturulan apayrı bir düşünce tarzını da ortaya koymaktadır. Nitekim Teoman'da sahiplenme duygusunun gelişmemiş olmasının nedenini de anneye karşı duyulan hayranlık ve sitem çelişkisi oluşturmaktadır. Teoman'ın hiçbir şeye iyelik eki takamaması gelecekteki ilişkilerini etkilemekte, Ulla, Zeynep, Sevinç ve Ülker gibi çoğu kadın ile kısa süreli ilişkiler yaşamasına neden olmaktadır.

Teoman'ın babası Hilmi Bey ile ilişkisi de geleceği açısından kişiliğinde derin izler bırakır. Hilmi Bey'in özellikle ölümü sonrası belirsiz bıraktığı baba figürü örneği Teoman'ın gelecekteki hayatında babalık görevini kızı Deniz ve oğlu Alican'a karşı yerine getirememesine yol açmaktadır: (...) *doğrusu kendi öz kızını, minik bebeğini, sanki bir akrabanın, hatta komşunun çocuğunu sever gibi seviyordu.*” (Uzuner, 28) Hilmi Bey'in soğuk ve ciddi tutumu, Teoman'ın onun kahkaha attığını dair hatırlamaması Teoman'ı öncelikle babasına uzak, sonra da dolayısıyla bir baba olarak ileride kendi çocuklarına uzak bir birey haline getirmiştir.

2.4 Kardeşlik Bağları: Nilsu ve Cem/ Teoman ve Nergis

Yazar yapıtta aile olgusunu farklı açılardan ele almaya çalışmakta; odak figürler Nilsu ve Teoman'ın kişilik oluşumlarını okuyucuya yansıtırken ikilinin aile ortamında ebeveynleri ile iletişimlerinin yanı sıra kardeşlik ilişkilerine de yer vermektedir. Böylece bireyin kendi yaşına yakın diğer bireylere karşı davranışları aracılığıyla topluma bağımlı oluşturduğu ikinci kişiliğinin altını çizmektedir. Gerek Nilsu'nun küçük kardeşi Cem gerekse Teoman'ın ablası Nergis ile paylaştığı çocukluk anıları her iki tarafın da toplumu, aileyi ve sosyal statüleri değerlendirişinde etkilidir. Kardeşlik ilişkileri aynı zamanda anne ve baba sevgisinin paylaşılması kapsamında ele alındığında figürlerde oluşturduğu kıskançlık ve yetersizlik hisleriyle de onları yönlendirmektedir.

Nilsu'nun erkek kardeşi Cem ise, tıpkı Nilsu gibi anne ve babasının ayrılığında şiddetli bir şekilde etkilenir ve gittikçe içine kapanık ve keyifsiz bir çocuk haline gelir. Ancak tıpkı bir lego gibi birbirine oturan parçalar olan anne ve babanın ayrılığı küçük yaştaki bu çocuğu ablasına kıyasla çok daha fazla sarsar: *Onun rahatsızlığı, annemle babamın ayrılığında yiten 'aile' duygusuydu.*” (85) Cem yatılı okula gitmeye başladıktan sonra ailesine uzak yaşar ve onları adeta reddeder: *“Herkesten, hepimizden kaçtı o çocuk.”* (173) Ayrıca Nilsu'nun tersine aşka ve aileye inancını kaybetmek yerine ayrılığa tepki olarak *“tek eşliliğe, aşka, aileye, vefaya sonsuz inanan”* genç bir erkek olarak yetişir. Bu nedenle Nilsu aslında bir kardeşten yoksun ve buna rağmen yine de annesinin sevgisini paylaştığı bir kardeşin hayaleti ile büyür. Annesinin sırf Cem eve geldiği zaman eve uğraması ve Cem'i daha çok sevmesi anne sevgisine muhtaç Nilsu'nun kendisini yetersiz hissetmesine yol açmakta; aile içinde annenin

görevlerini sorgulamasına yol açmaktadır. Bu bağlamda, Cem' in varlığı aslında Nilsu'nun kişiliğinde yer etmiş güvensizlik ve yetersizlik hislerine katkıda bulunmaktadır.

Teoman'ın ablası Nergis'le de benzer bir ilişkisi bulunmaktadır. Yazarın yapıtta belirttiği gibi birbirinin en yakın çocukluk şahidi, sadece kardeşlerdir ve Teoman için, ablası en büyük hayranlık kaynağıdır: *“Nergis. Ne kadar çok yakışır ablasının uzun boyunlu güzelliğine. (...) Öyle güzeldir ki, sudaki suretine aşık olan Yunanlı genç, Narcissus çiçeğine dönüşür mitolojide”*.(157) Her ne kadar Teoman Nergis'e karşı büyük bir sevgi beslese de Nergis çocukluğu boyunca annesi Cahide Hanım'ın ilgisi için savaşmak zorunda kalmış, hatta küçükken dikkat çekebilmek için saçının yarısını dahi kesmiştir. Bu nedenle Teoman' a “Annemi elimden aldın” gibi sitem ve eleştiri içeren suçlamalarda bulunmaktadır. Teoman'ın varlığı Nergis'i anne sevgisinden mahrum bırakmaktadır. Teoman'ın varlığı Nergis'e daha zorlu bir çocukluk yaşatmakta olsa da, aynı zamanda ona ailesinin doğrularından uzak ve kendi doğrularına yakın bir kişilik oluşturma şansı da tanımaktadır.

3. SONUÇ

Susamurları, “*yabani hayvanların tümüne yakın bir bölümünün tersine, erişkin evrelerinde de oyunculuklarını sürdürürler. (...) zeki, sokulgan ve çok meraklı hayvanlardır. Yavruyken alınır, kolaylıkla eğitilebilirler.*” (Ana Britannica, 151) Yapıtın sonunda yer verilen ansiklopedik bilgi, iki susamuru Nilsu ve Teoman’ı özetler niteliktedir. Her ikisi de tutkulu, bir o kadar yaşam ile dolu ve henüz yavruyken yani çocukken, aileleri ve dönemin toplumsal gerçekliği tarafından şekillendirilmiş insanlardır. Bu iki su samurunun yaşam öyküsünü konu alan yapıt, ailenin kutsallığı, ebeveyn-çocuk ve kardeşlik ilişkileri, kadın-erkek rolleri ve değişen toplumsal yapı gibi izlekleri,80’li yılların karmaşık yapısıyla harmanlayarak bir bütün halinde yansıtır. Çok kültürlü, renkli İstanbul uzamının, modernizm ve geleneksel değerler arasındaki çatışma için arka plan olarak seçilmesi de yapıtta yer alan figürlerin aydın kesim insanı olduklarını kanıtlamaktadır. Uzuner, çağdaş insanın çocukluktan başlayan serüvenini gözler önüne sermektedir.

Nilsu ve Teoman’ın geçmişleri, geleceklerine ışık tutmaktadır. Bunun en büyük nedeni ise, yapıta altının çizildiği üzere aile insanının hayatı boyunca yanında yürüyen bir hayalettir. Nilsu’nun yetişkinliğinde güçlü bir şekilde hissettiği aileye ve aşka güvensizliğine, anne ve babasının boşanması neden olurken, Teoman’ın sahiplenme duygusunun gelişmemiş olmasına, annesi Cahide Hanım’ın ona aşıladığı fazla güven duygusu neden olmaktadır. Bu bağlamda, ailenin kişilik oluşumu üzerine etkisi özellikle ebeveyn-çocuk, kardeşlik ilişkileri ve dönemin toplumsal yapısı bir bütün olarak ele alındığında detaylı bir şekilde incelenebilmektedir. Uzuner, kendi yaşamında seyahatleri ile gözlemlediği farklı kültürleri de yapıt boyunca yansıtarak tüm insanlığı etkileyen evrensel bir konuyu, aile ilişkilerini farklı

katmanları ile iki farklı insanın, Nilsu ve Teoman'ın gözlerinden okuyucuya ulaştırmaktadır. Yapıtta yer verilen iç monolog, geriye dönüş ve metinler arasılık gibi çeşitli anlatım teknikleri de bu iki figürün davranış ve duygularını tam anlamıyla ortaya koymakta işlevseldir. Uzunur, yapıtta yer verilen farklı bakış açıları ve iki farklı insanın sonradan kesişen hayatı ele alındığında, ailelerinin ayak izlerinde nefes alan iki çocuğun hikayesinin oldukça detaylı ve gerçekçi yansıtmayı başarmaktadır.

KAYNAKÇA

Uzuner, Buket. (1991). *İki Yeşil Susamuru, Anneleri, Babaları, Sevgileri ve Diğerleri*.

İstanbul: Everest Yayınları